

การจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนต้นแบบแม่ละนา
อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

**Democratic Way Tourism Management in Mae La Na Best Practice Community,
Pang Ma Pha District, Mae Hong Son Province**

กิตฺติเชต ไกรวาส^{1*} อาภาภรณ์ สุขหอม² และ นนทวัฒน์ สุขพล³
Kittachet Krivart^{1*}, Arpaporn Sookhom² & Nonthavat Sukphon³

วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา ชลบุรี ประเทศไทย^{1*, 2, 3}
Graduate School of Public Administration, Chonburi, Thailand^{1*, 2, 3}

Dr.phukit@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนต้นแบบแม่ละนา และ (2) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา โดยใช้การศึกษาวิธีแบบเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ผู้อาวุโส และบุคคลอื่น ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชน และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการจำแนกประเภทข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า การจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนต้นแบบแม่ละนา มีวิธีการจัดการทั้งการที่สมาชิกในชุมชนทุกคนรอบรู้ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจเรื่องการจัดการการท่องเที่ยว ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานจากการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่สมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งรายบุคคลและส่วนรวม และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินโครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยวในหลากหลายช่องทาง สำหรับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนต้นแบบแม่ละนา มีทั้งการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยทางตรงและแบบวิถีประชาธิปไตยตัวแทน ส่วนปัจจัยความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนประกอบด้วย (1) ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการรวมใจสมาชิกในชุมชน (2) ผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มต่าง ๆ มีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตย (3) การส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจในเรื่องการท่องเที่ยวของชุมชน และ (4) การกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพื่อนำไปยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการการท่องเที่ยว การจัดการแบบวิถีประชาธิปไตย ชุมชน

ABSTRACT

The objectives of this study were (1) To investigate Democratic Way Tourism Management in Mae La Na Best Practice Community, Pang Ma Pha District, Mae Hong Son Province and (2) To study success factors of democratic way tourism management in Mae La Na Community. The study was conducted using qualitative research methodology by focus group and in-depth interview from key informants: community leaders, senior in a community, and others that democratically played a vital role tourism management. The qualitative data analysis was done by using with typological analysis methods. From the study of democratic way tourism management, There is a way in which all members of the community are involved in determining and decision on tourism management. Contribute to the sharing of responsibilities among members of the community. Participating in sharing the benefits of tourism both individually and public Participation in monitoring and evaluation of various tourism project/activities. For the model of Mae La Na democratic way tourism management is direct democratic way tourism management and representative democratic way tourism management.

The results of the study on success factors that cause democratic way tourism management in Mae La Na Community to be effective are as follows: (1) Traditions, culture, and the wisdom of the community is an essential mechanism for uniting people in the community democratic way moreover, (2) Community leaders played an important role in supporting the community's democratic way tourism management process. (3) Encourage villagers to participate in the direction and decision making of community tourism and (4) Distribution of benefits from tourism to improve the quality of life of community members.

Keywords: tourism management, democratic way management, community

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เนื่องจากในแต่ละปีการท่องเที่ยวได้ดึงดูดเงินตราต่างประเทศจำนวนมหาศาลจากนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าสู่ประเทศ อีกทั้งการจับจ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศยังก่อให้เกิดการหมุนเวียนและการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ โดยล่าสุดในปี 2559 ภาคการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศรวมทั้งสิ้น 2,510,778

ล้านบาท แยกเป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ 1,641,268 ล้านบาท และรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยหรือการท่องเที่ยวภายในประเทศ 869,510 ล้านบาท (Ministry of Tourism and Sports, 2017) ซึ่งนอกจากการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศแล้ว การท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญในด้านการสร้างงาน สร้างอาชีพ การกระจายรายได้และการกระจายความเจริญไปทั่วทุกภาคของประเทศ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางด้านการคมนาคมขนส่ง รวมทั้งในช่วงที่ประเทศ

ต้องประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจอย่างเช่นในปี 2540 การท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้แก่ประเทศจนทำให้สภาพเศรษฐกิจสามารถฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว

ด้วยความสำคัญของการท่องเที่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้กลยุทธ์การพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวจะต้องดำเนินการทั้งในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านการตลาด และในด้านการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ยังคงสภาพความสมบูรณ์และความสวยงาม สามารถเป็นแหล่งรายได้และช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้ตลอดไป ซึ่งการพัฒนาการท่องเที่ยวในวิถีดังกล่าวนี้นอกจากจะต้องมีการปลูกจิตสำนึกและให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์แก่ประชาชนในท้องถิ่นที่อยู่โดยรอบแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ แล้ว การสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนเจ้าของท้องถิ่น (Cohen & Uphoff, 1981) ทั้งในส่วนของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวอะไรในท้องถิ่นและกิจกรรมดังกล่าวควรดำเนินการอย่างไร รวมทั้งการมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว และมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ทั้งหมดนี้เป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบควรเร่งดำเนินการ

ชุมชนแม่ละนา ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอบางมะฝ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยในปี พ.ศ. 2529 จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เปิดตัวด้านการท่องเที่ยวด้วยการจัดเป็นปีท่องเที่ยวแม่ฮ่องสอน ทำให้เริ่มมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาเที่ยวชมถ้ำที่บ้านแม่ละนา รวมทั้งเริ่มมีนักลงทุนเข้ามาซื้อที่ดินเพื่อสร้างเป็นที่พักสำหรับเปิดให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งการเติบโตการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนแม่ละนาเริ่มสร้างผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงาม

ภายในถ้ำ พื้นที่ป่าไม้ รวมถึงวิถีชีวิตของชุมชน จากปัญหาดังกล่าวนี้องค์การบริหารส่วนตำบลในชุมชนจึงได้เริ่มมีการพูดคุยถึงปัญหาดังกล่าวนี้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยเวทีปวงน้ำใหม่ (วงดื่มน้ำชา) ในการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ตลอดจนได้ร่วมกันทบทวนถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาจากการท่องเที่ยว ซึ่งจากการหารือร่วมกันของชาวบ้านได้นำไปสู่ความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น ในการจัดให้มีเวทีประชุมใหญ่เพื่อระดมความคิดเห็นจากประชาชนในชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผลจากการประชุมในครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะแนวทางการจัดการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนทางด้านการท่องเที่ยว (Pintobtang, et al., 2013) จากนั้นได้มีการขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำให้การจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยบริเวณชุมชนแม่ละนาสามารถแก้ไขปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิตของชุมชน รวมทั้งได้มีการต่อยอดไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาตามที่ได้นำเสนอมาทั้งหมดข้างต้น ทำให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา ที่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาว่าการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนามีรูปแบบและวิธีการอย่างไร มีปัจจัยความสำเร็จได้บ้างจากการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา ทั้งนี้เพื่อที่จะนำข้อมูลได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปขยายผลในชุมชนอื่น ที่มีความต้องการด้านการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา

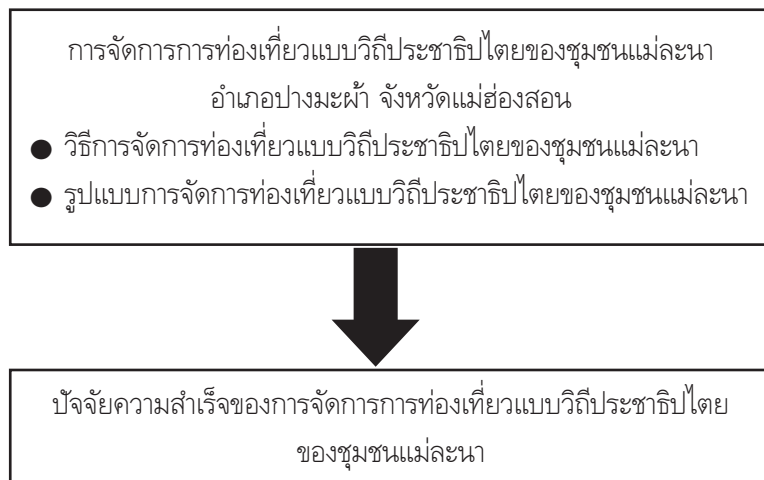
ของปัจจัยความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา โดยทำการศึกษาในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนต้นแบบแม่ละนา อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีขอบเขตครอบคลุมการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา ทั้งในประเด็นวิธีการจัดการการท่องเที่ยว และรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว รวมทั้งเนื้อหาในส่วน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องคณะวิจัยได้นำเอาแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของ (World Tourism Organization, 1998) มาปรับใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ครอบคลุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
- 2) ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน
- 3) ผู้อาวุโสในชุมชน
- 4) ประชาชนชุมชน
- 5) ตัวแทนชาวบ้านเจ้าของโฮมสเตย์
- 6) ตัวแทนชาวบ้านที่เป็นผู้นำทางนักท่องเที่ยว

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการประชุมกลุ่มย่อย มีเกณฑ์ในการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่พักอาศัยหรือประกอบอาชีพในพื้นที่ชุมชนแม่ละนา ไม่น้อยกว่า 5 ปี
- 2) เป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนแม่ละนา
- 3) เป็นตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนแม่ละนา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งในส่วนของการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการประชุมกลุ่มย่อย คือ แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดังต่อไปนี้

- 1) ทบทวนวรรณกรรมทั้งในส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดประเด็นสำคัญจากการทบทวนวรรณกรรมและนำมาจัดทำเป็นร่างแนวคำถามสำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3) นำร่างแนวคำถามที่ได้นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้ไข

4) นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับร่างแนวคำถามให้มีความตรงเชิงเนื้อหาและมีความครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์

5) นำแนวคำถามที่ได้ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบผสมผสานดังต่อไปนี้

1) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แนวคำถามแบบไม่มีโครงสร้างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา อาทิ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ประชาชนชุมชน เป็นต้น

2) การประชุมกลุ่มย่อย เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนและตัวแทนผู้ประกอบการที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา โดยใช้วิธีการระดมความเห็นและการอภิปรายในประเด็นหรือคำถามที่คณะวิจัยได้บอกรู้ให้แก่ที่ประชุมเพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อคณะวิจัยได้ดำเนินการศึกษาเชิงปฏิบัติการเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญของชุมชนแม่ละนา จากนั้นจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์ตามกรอบของวัตถุประสงค์ในการวิจัย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์การจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการจำแนกประเภท ข้อมูลรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวและข้อมูลวิธีการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา

2) การวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้การจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนาเกิดประสิทธิผล

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการจำแนกประเภทข้อมูลปัจจัยความสำเร็จในแต่ละด้านของกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยในชุมชนแม่ละนา

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ข้อค้นพบที่เป็นผลการศึกษาค้นคว้าจะนำเสนอโดยลำดับดังนี้

1. บริบทของชุมชนบ้านแม่ละนา

ชุมชนบ้านแม่ละนา ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลปางมะผ้า อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

พื้นที่บริเวณชุมชนบ้านแม่ละนา เป็นที่ราบกลางหุบเขา ตั้งอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าลุ่มน้ำปาย มีเนื้อที่ประมาณ 11,950 ไร่ มีแม่น้ำสายสำคัญคือ ลำน้ำแม่ละนาที่ไหลผ่านกลางชุมชน บริเวณโดยรอบหมู่บ้านรายล้อมไปด้วยเทือกเขาหินปูนและมีถ้ำใหญ่น้อยมากมาย

ทรัพยากรธรรมชาติ บริเวณชุมชนบ้านแม่ละนาอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติหลากหลายที่สำคัญประกอบด้วย ภูเขาหินปูน ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ลำห้วย และถ้ำหินปูน ได้แก่ (1) ถ้ำแม่ละนา (2) ถ้ำปะการัง (3) ถ้ำเพชร และ (4) ถ้ำหินไข่มุก

ประชากร บ้านแม่ละนาเป็นหมู่บ้านชุมชนไต (ไทใหญ่) ที่ตั้งถิ่นฐานมานานกว่า 200 ปี โดยคนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในบริเวณนี้คือ กลุ่มนายฮ้อยฮาน ซึ่งอพยพมาจากรัฐฉาน ประเทศพม่า เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2342 ตระกูลเก่าแก่ที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมี 2 ตระกูลคือ ตระกูลนายหม่อง และตระกูลนางนวล ปัจจุบันบ้านแม่ละนามีครัวเรือนอยู่ประมาณ 165 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 704 คน (Pang Mapha Sub-district Administrative Organization, 2012)

2. การจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา

ผลการศึกษา พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนแม่ละนาได้เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2529 ซึ่งเป็นปีที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนได้เปิดตัวด้วยการจัดเป็นปีท่องเที่ยวแม่ฮ่องสอน ทำให้เริ่มมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาเที่ยวชมถ้ำที่บ้านแม่ละนา รวมทั้งเริ่มมีนักลงทุนเข้ามาซื้อที่ดินเพื่อสร้างเป็นที่พักสำหรับเปิดให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งการเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนแม่ละนาได้เริ่มสร้างผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามภายในถ้ำ พื้นที่ป่าไม้ รวมถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน

ชาวบ้านได้เริ่มมีการพูดคุยถึงปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยเวทีปวงน้ำใหม่ (วงดื่มน้ำชา) ในการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ตลอดจนได้ร่วมกันทบทวนถึงปัญหาและสาเหตุของปัญหาจากการท่องเที่ยว ทำให้ได้ข้อสรุปว่า ชาวบ้านในชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องการจัดการท่องเที่ยว ทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในถ้ำได้ถูกทำลาย วิถีชีวิตที่เรียบง่ายและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมของชุมชนเริ่มถูกทำให้เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นชุมชนจึงได้ร่วมกันบงการพัฒนาเอกชนในท้องถิ่นจัดให้มีเวทีประชุมใหญ่เพื่อระดมความคิดเห็นจากประชาชนในชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผลจากการประชุมในครั้งนี้ทำให้ได้แนวทางในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งที่ประชุมมีแนวคิดว่าการท่องเที่ยวจะยั่งยืน ซึ่งที่ประชุมมีแนวคิดว่าการท่องเที่ยวจะยั่งยืนได้นั้นชุมชนต้องยั่งยืนก่อนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

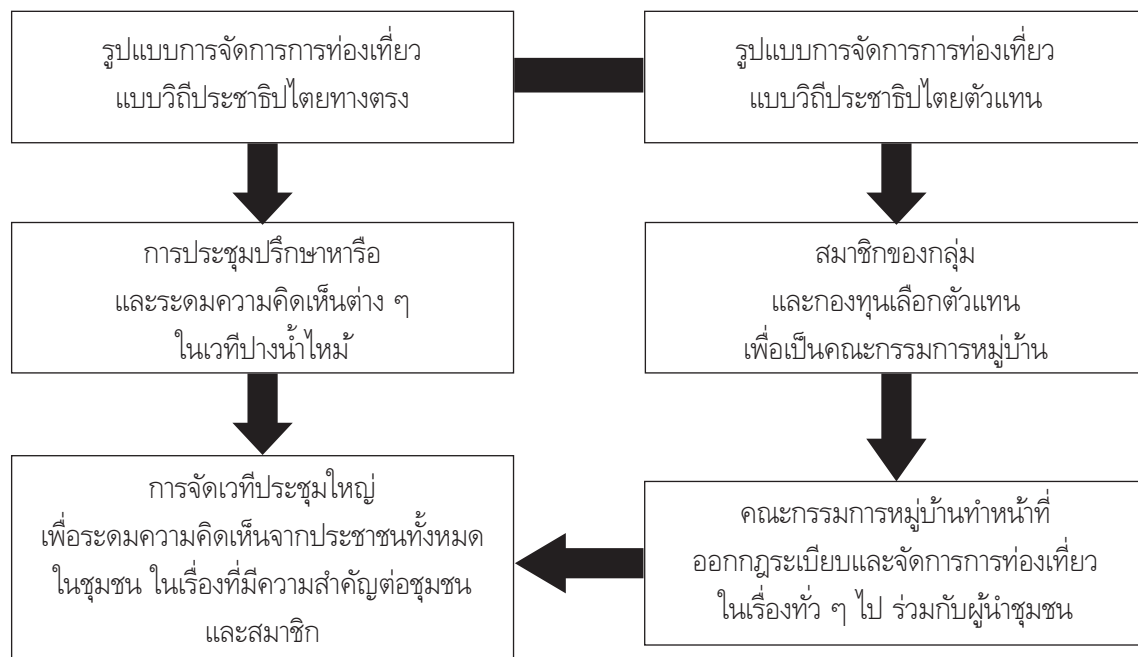
2.1 วิธีการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถี ประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา

การศึกษาครั้งนี้มีข้อค้นพบสำคัญในเรื่องวิธีการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนบ้านแม่ละนา ที่พบว่า สมาชิกในชุมชนทุกคนรอบครัวได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจเรื่องการจัดการการท่องเที่ยว โดยทุกคนรอบครัวได้มาร่วมประชุมปรึกษาหารือ และมีมติเห็นชอบร่วมกันที่จะรวมกลุ่มเพื่อจัดการการท่องเที่ยวร่วมกัน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา และได้มีการจัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน รวมทั้งได้มีการประสานขอความร่วมมือจากภาคเอกชน และหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้เข้ามาช่วยเพิ่มพูนศักยภาพในด้านต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง อาทิ ด้านมัคคุเทศก์ ด้านการตลาด ด้านการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้ทางชุมชนยังได้ส่งตัวแทนไปร่วมประชุม สัมมนา ศึกษาดูงาน และออกบูธร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในด้านการมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ ทางชุมชนได้มีการแบ่งปันปันส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกทุกคนที่มีส่วนร่วมในการดำเนินงานการท่องเที่ยวของชุมชน

ตามมติของที่ประชุมใหญ่สมาชิกในชุมชน และยังมี การปันส่วนร้อยละ 10 ของรายได้จากการท่องเที่ยวเข้ากองกลาง เพื่อนำเงินส่วนนี้ไปเป็นค่าพาหนะ และค่าอาหารในการส่งสมาชิกไปอบรม รวมทั้งนำไปสมทบเพื่อการพัฒนาชุมชน แหล่งท่องเที่ยว และการจัดงานประเพณีต่าง ๆ และในด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินโครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ได้สนับสนุนให้สมาชิกทุกคนในชุมชน เข้ามา มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินโครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนโดยการสะท้อน ข้อมูลต่าง ๆ ให้แก่ผู้ที่ดูแลรับผิดชอบโครงการ/กิจกรรมผ่านได้ในหลายช่องทางทั้งเวทีปวงน้ำใหม่ การประชุมสมาชิกของกลุ่มและกองทุน คณะกรรมการหมู่บ้าน และเวทีประชุมใหญ่ของชุมชน

2.2 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบ วิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา

จากวิธีการจัดการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยชุมชนแม่ละนาตามที่ได้นำเสนอมาข้างต้นสามารถวิเคราะห์ให้เห็นถึงรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนาได้ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา

จากภาพที่ 2 พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนาแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

1) รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยทางตรง เป็นรูปแบบที่สมาชิกของกลุ่มและกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน จะมาร่วมกันประชุมปรึกษาหารือและระดมความคิดเห็นต่าง ๆ ในเวทีปวงน้ำใหม่ (วงดื่มน้ำชา) อาทิ การระดมความเห็นของกลุ่มโฮมสเตย์เกี่ยวกับปัญหาในการดูแลนักท่องเที่ยว การระดมความเห็นของกลุ่มจำตโต (ลิเกไทใหญ่) และกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน เกี่ยวกับปัญหาในการเชื่อมโยงกิจกรรมของกลุ่มกับการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยผลจากการประชุมปรึกษาหารือและการระดมความคิดเห็นในเวทีปวงน้ำใหม่ได้นำไปสู่การประสานขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเข้ามาให้ความรู้ด้านการดูแลนักท่องเที่ยว และการจัดการการท่องเที่ยวในส่วนต่าง ๆ อาทิ การจัดตารางการท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการแสดงสำหรับนักท่องเที่ยว การจัดเตรียมที่พักและ

อาหารสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น นอกจากนี้รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบประชาธิปไตยทางตรงยังใช้สำหรับการตัดสินใจในเรื่องที่มีความสำคัญของชุมชน เช่น ในเรื่องการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ การจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกและกองทุนของชุมชน เป็นต้น โดยจะใช้วิธีการจัดประชุมชาวบ้านในชุมชนทั้งหมดที่บริเวณวัดซึ่งตั้งอยู่กลางชุมชนเพื่อระดมความคิดเห็นและลงมติในเรื่องสำคัญต่าง ๆ

2) รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยตัวแทน เป็นรูปแบบที่ชาวบ้านในชุมชนที่เป็นสมาชิกของกลุ่มและกองทุนต่าง ๆ ในชุมชน จะเลือกตัวแทนของทุกกลุ่มและทุกกองทุนเข้าไปเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อทำหน้าที่ในส่วนของการจัดการการท่องเที่ยวคือ การออกกฎระเบียบเพื่อใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และร่วมกับผู้นำชุมชน (พ่อหลวง) ในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในส่วนที่เป็นเรื่องทั่ว ๆ ไป

3. ปัจจัยความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา

การจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา มีปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญในแต่ละด้านดังนี้

- 1) มีประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการรวมใจชาวบ้านในชุมชน
- 2) มีผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างบรรยากาศสนับสนุนให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตย
- 3) มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน
- 4) มีการกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพื่อนำไปยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน

รายละเอียดของปัจจัยความสำเร็จในแต่ละด้านมีดังนี้

ปัจจัยความสำเร็จในด้านปัจจัยประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนที่เป็นกลไกสำคัญในการรวมใจชาวบ้านในชุมชนนั้น ชาวชุมชนแม่ละนาได้ให้ความสำคัญกับในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก โดยประเพณีและวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งเป็นกลไกสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมและการร่วมแรงร่วมใจให้เกิดขึ้นกับสมาชิกของชุมชน ซึ่งตัวอย่างของประเพณีและวัฒนธรรมดังกล่าว เช่น งานปีใหม่ (สงกรานต์) งานปอยจ่าตี (ก่อเจดีย์ทรายเพื่อขอฝน) งานปอยต่างซอมต่อหลวง (ถวายข้าวมธุปายาสในเทศกาลเข้าพรรษา) และงานจองพารา (สร้างปราสาทเพื่อรับเสด็จพระพุทธเจ้าในวันออกพรรษา)

ปัจจัยด้านการสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยโดยผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้นจากการที่ชาวชุมชนแม่ละนาส่วนใหญ่ให้การเคารพและยกย่องผู้อาวุโส แต่ผู้อาวุโสซึ่งเป็นผู้นำชุมชนและผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ไม่ได้

ตัดสินใจหรือลงมือดำเนินการในเรื่องของส่วนรวมเพียงลำพัง แต่ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นทั้งในกลุ่มย่อย และในการประชุมใหญ่ ประชาชนทั้งหมู่บ้านในเรื่องที่มีความสำคัญ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและร่วมกันตัดสินใจ

ปัจจัยด้านการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน เกิดขึ้นจากการที่ผู้นำชุมชนทั้งผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ และผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน จะใช้หลักการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมในโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยผู้นำชุมชนในทุกระดับจะพยายามสร้างการสร้างความมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการดำเนินงานจากสมาชิกในชุมชน/สมาชิกของกลุ่ม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจในเรื่องการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้การดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ และเกิดปัญหาอุปสรรคน้อย เนื่องจากมีสมาชิกมาช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันดำเนินการและช่วยกันตรวจสอบอย่างรอบคอบ

ปัจจัยด้านการส่งเสริมให้การท่องเที่ยวช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน ผลจากการที่ชุมชนแม่ละนามีการจัดสรรปันส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกและยังมีการปันส่วนร้อยละ 10 ของรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสมทบในการพัฒนาชุมชน แหล่งท่องเที่ยวและการจัดงานประเพณีต่าง ๆ รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน ทำให้สมาชิกในชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดการการท่องเที่ยวอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งผลให้เกิดความร่วมมือจากชาวบ้านส่วนใหญ่และทำให้การจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนประสบความสำเร็จ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษา “การจัดการการท่องเที่ยววิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน” ตามที่ได้นำเสนอผลการศึกษา

มาทั้งหมดข้างต้น สามารถนำเอาประเด็นสำคัญของ ผลการศึกษา มาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา ที่พบว่าทางชุมชนได้ใช้รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตย(Democratic Way Tourism Management) โดยสมาชิกของกลุ่มและกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน จะเลือกตัวแทนของกลุ่มและกองทุนต่าง ๆ เข้าไปเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อทำหน้าที่ออกกฎระเบียบในการบริหารการจัดการชุมชน ซึ่งรวมไปถึงกฎระเบียบในด้านการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และยังทำหน้าที่ร่วมกับผู้นำชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน แต่ในส่วนของการตัดสินใจในเรื่องที่มีความสำคัญ เช่น การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การจัดสรรรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิก เป็นต้น ยังคงใช้วิธีการจัดการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นและใช้มติจากที่ประชุมชาวบ้านทั้งหมดในชุมชน ซึ่งรูปแบบและวิธีการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชน ได้ทำให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและวิถีของชุมชน รวมทั้งได้มีการต่อยอดไปสู่การสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมบริเวณชุมชน ผลการศึกษาดังกล่าวนี้น สอดคล้องกับการศึกษา พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ (Pongsakronrungrsin, 2014) เรื่องการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาบ้านโคกไคร จังหวัดพังงา ที่พบว่า การท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านโคกไคร เกิดขึ้นจากกระบวนการคิดแบบยั่งยืนในด้านการมีจิตสำนึกที่ดีในการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยวมากกว่าการมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ด้านรายได้ มุ่งที่จะใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมทั้งตัวผู้นำชุมชนได้มีการ

เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งทางตรง และทางอ้อม ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนเกิดความยั่งยืน และได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชน ที่ทำให้สมาชิกในชุมชนทั้งชุมชนแม่ละนาและชุมชนบ้านโคกไคร ได้มีส่วนร่วมทั้งในการกำหนดทิศทาง และตัดสินใจในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และได้มีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานน้อย เนื่องจากสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ ได้เข้ามาช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันดำเนินงาน และช่วยกันตรวจสอบอย่างรอบคอบ ทำให้การท่องเที่ยว ของทั้งชุมชนแม่ละนาและชุมชนบ้านโคกไครประสบความสำเร็จ

2. ผลการศึกษาดังกล่าวความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนแม่ละนา ที่พบว่า ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมใจชาวบ้าน และนำไปสู่ประสิทธิผลของการจัดการท่องเที่ยวจากการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของชุมชน ผลการศึกษาดังกล่าวนี้น สอดคล้องกับการศึกษาของ สุทธิพิทย์ เข็มน้อย (Khamnoi, 2011) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ที่พบว่า ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และปัจจัยความผูกพันต่อชุมชนในด้านความเชื่อมั่น และยอมรับเป้าหมาย รวมถึงค่านิยมของชุมชน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนตลาดบางหลวง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งเป้าหมาย และค่านิยมของชุมชนเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการหลอมรวม และการรวมใจของชาวบ้านในชุมชน ดังนั้นจึงทำให้กระบวนการขับเคลื่อนโครงการ/กิจกรรมการท่องเที่ยวในทั้งสองชุมชนเป็นไปอย่างมีพลัง และทำให้การจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถี

ประชาธิปไตยจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน
แม่ละนาและชุมชนตลาดบางหลวงเกิดประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาในประเด็นสำคัญของทุก
วัตถุประสงค์ที่ได้นำเสนอไปทั้งหมดข้างต้น สามารถ
นำมากำหนดเป็นข้อเสนอแนะ เพื่อไปใช้ขยายผล
ในการนำการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตย
ของชุมชนในชุมชนอื่น ๆ ได้ดังนี้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวของชุมชน อาทิ องค์การบริหารการพัฒนา
พื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การ
มหาชน) เป็นต้น ควรเร่งดำเนินการเตรียมความพร้อม
ให้แก่ชุมชนเป้าหมายในการนำกระบวนการจัดการ
ท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่
การอบรมผู้นำชุมชนในเรื่องการสร้างภาวะผู้นำ การจัดทำ
และขับเคลื่อนแผนการท่องเที่ยวชุมชน และการอบรม
เชิงปฏิบัติการในเรื่องการจัดทำเวทีประชาคม
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านการสร้างและ
พัฒนากระบวนการจัดการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตย

ของชุมชน อาทิ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การ
บริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่าง
ยั่งยืน (องค์การมหาชน) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
ในแต่ละพื้นที่ เป็นต้น ควรประสานความร่วมมือกัน
ในการต่อยอดและสร้างความเข้มแข็งให้กับกระบวนการ
การจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยของ
ชุมชนต่าง ๆ ที่อยู่ในขั้นตอนของการเริ่มต้น รวมถึง
การสร้างชุมชนต้นแบบที่ดี (Best Practice) เพื่อเป็น
ต้นแบบในการนำกระบวนการจัดการการท่องเที่ยว
แบบวิถีประชาธิปไตยของชุมชนไปสู่การปฏิบัติให้แก่
ชุมชนอื่น ๆ

3. เพื่อให้การดำเนินการขยายผลกระบวนการ
จัดการการท่องเที่ยวแบบวิถีประชาธิปไตยจากชุมชน
ต้นแบบที่ดีไปสู่ชุมชนอื่น ๆ สามารถประสบผลสำเร็จ
ในระยะเวลาอันรวดเร็ว ดังนั้นในการคัดเลือกชุมชน
เป้าหมายเพื่อการขยายผล ควรนำเอาข้อมูลเกี่ยวกับ
ปัจจัยความสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวแบบวิถี
ประชาธิปไตยของชุมชนต้นแบบจากการศึกษาในครั้งนี้
ไปใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย

REFERENCE

- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). **Rural development participation : concepts and measures for project design, implementation and evaluation.** Rural Development Committee, Center for International Studies, Cornell University.
- Ministry of Tourism and Sports. (2017). **Summary of travel situation in 2016.** Bangkok : Ministry of Tourism and Sports. (in Thai)
- Pang Mapha Sub-district Administrative Organization. (2012). **Pang Mapha Sub-district administrative organization: general data.** Retrieved March 18, 2016, from [http:// www.Pangmapha.org](http://www.Pangmapha.org).
- Pintobtang, P. & et al. (2013). **A study of community democracy Model.** Bangkok : Political Development Council, King Prajadhipok's Institute. (in Thai)
- Pongsakronrungsin, P. (2014). Sustainable community tourism management : a case study Ban Khok Khiri Phang Nga Province. **Academic Journal Veridian E-Journal Silpakorn University: Thai Issue Humanitys, Social Sciences and Arts**, 7(3), 650-665. (in Thai)
- Khamnoi, S. (2011). **Factors affecting participation in the management of sustainable tourism: a case study of Bangluang Market, Amphoe BangLen, Nakhon Pathom Province.** Master Degree of Arts, Program in Public and Private Management, Nakhon Pathom: Graduate School of Silpakorn University. (in Thai)
- World Tourism Organization. (1998). **Guide for Local Authorities on Developing Sustainable tourism.** 2nd edition. Madrid, Spain: UNWTO.